

Бранислав Остојић

ЗНАЧАЈАН ПРИЛОГ ЊЕГОШОЛОГИЈИ

Поштоване колеге академици,

Цијењени гости,

Имам част да приликом представљања књиге Радомира Ивановића *Њеџошева ѿеџџика и естетџика* изговорим краћу уводну ријеч.

Чиним то са посебним задовољством уз жељу да оставим што више простора и времена промоторима проф. др. Синиши Јелушићу и проф. др Соњи Томовић.

Од 1960. године када је објавио свој први научни рад Радомир Ивановић је публикувао 19 монографија о појединим писцима и књижевним појавама, 23 књиге студија и огледа које су сачињене по одређеним подручјима или круговима књижевних тема. Приредио је 46 књига. О њему су написана 344 критичка прилога.

Његова библиографија чини 1890 библиографских јединица. Са толиком књижевном производњом Радомир Ивановић је наш најплоднији посленик у области науке о књижевности.

Срж његових интересовања су три тематска комплекса: југославистика, македонистика и теорија литературе. Успјешно се огледао у позоришној историји и критици, па затим и у компаративистици, а објављивао је на: словеначком, македонском, бугарском, руском, румунском, словачком, русинском, албанском, италијанском, шпанском, француском, енглеском, њемачком и јерменском. Примјетно је да аутора занимају како писци прошлости, тако и савремени писци.

Посебну пажњу са много истраживачког напора у области

поетике и естетике, психологије и филозофије, Радомир Ивановић је посеветио Његошу.

У појединим раздобљима његошологије уздигла су се нека имена која у њој чине епоху. Њен почетак је везан за име Милана Решетара, Павла Поповића и Светислава Вуловића. Друга половина нашега стољећа протиче у знаку дјеловања Михаила Стевановића, Радосава Бошковића, Николе Банашевића, Вида Латковића, Радована Лалића и др.

Слиједи новија епоха у којој завидно мјесто припада Слободану Томовићу и Радомиру Ивановићу. Управо, данас је пред нама књига *Њејошева њоејшка и естетика* која заједно са претходне двије књиге *Њејошев њоејски јовор* (1991) и *Њејошева њсихолоија и филозофија стварања* (1997) свог аутора квалификује као потпуног и компетентног његошолога.

Далеко сам од помисли да се као уводничар на овом мјесту упуштам у преглед и оцјену књиге Радомира Ивановића. Уосталом, моје стручне и научне преокупације се не уклапају у проблематику којом се бави Радомир Ивановић.

Био бих, међутим, неправедан и према књизи и према аутору ако не бих истакао један посебно важан сегмент који се уклапа у моја научна интересовања а који је у књизи, бар у њеном првом дијелу, заузео централно мјесто. Ограничићу се само на прво поглавље *О Њејошевом њоејском јовору*, уз извињење промоторима што ћу им одузети један краћи временски одсјечак.

Пјеснички језик образује посебан подскуп у истом семиотском коду са свакодневним језиком. Пјеснички језик несравњено више користи потенцијалне могућности језика него свакодневни језик. У пјесничком језику примјеном генеративних правила на много ширу основу потенције језика се далеко више реализују.

Не, додуше, увијек експлицитно али мајсторски и имплицитно поклатио је Радомир Ивановић у овој књизи потенцијама пјесничког језика нарочиту пажњу, што је и разумљиво с обзиром на чињеницу да је Њејошев језик пјеснички језик друкчији него у остлих наших књижевника - јер је друкчија и његова основа, не само дијалекатска него и поетска и филозофска и историјска и етичка, друкчији су погледи на морал и религију...

Њејош се као пјесник и односио према језику - трагао је за пјесничким средствима која одговарају дубини мисли и јачини пјесничких осјећања поштујући и законитости стиховног ритма. И кад их није налазио у свакодневном језику свога народа, нити у језику

народних пјесама или пак у Вуковој прози, узимао их је из лектире. Очигледно да лексички фонд и синтаксичка гипкост нашега језика нијесу били довољни за успјешније изражавање у свери апстрактније мисаоности. За то је користио црквенословенске и стране ријечи. И о овоме експлицитно и имплицитно говори Радомир Ивановић. Оригиналност и инвентивност карактеришу овдје ауторов приступ. У његовој књизи и између редова се чита да је Његошев поетски језик изразито слојевит. Богато су заступљене у Његоша српкословенске, рускословенске, црквенословенске и руске ријечи. Ту су и разне хибридне творенице и кованице према једном, другом, трећем или четвртном слоју.

Све су ријечи одабране, сковане или адаптиране са досад невиђеним и непоновљивим осјећањем мјере и укуса и беспрекорно су обавиле намијењену им мисију - попуњавање лексичке празнине у народном говору ради остварења високопостављених стилских захтјева Његошеве поезије.

У Његошеву дјелу видљива су два основна књижевнојезичка нивоа и неколика споредна. Један је ниво, на примјер, у Горском вијенцу - језик већине личности, други - Игумана Стефана и Владике Данила. У функционисању је, с једне стране, народни говор црногорски, врло слојевит, пун стилских фолклорних одлика са богатом фразеологијом, с друге стране - савремени књижевни језик с примјесима црквеног језика.

И ту Радомир Ивановић мајсторски уплиће два процеса: стара значења и језичке иновације, који како он рече, међусобно кореспондирају и добивају нова и неочекивана звучења и значења - тзв. треперење значења. Импресивно дјелује Ивановићево сигурно кретање у оквирима семиолошких преокупација.

Успостављену раван семиолошке структуре знака Ивановић оцртава на три засебна сегмента: *линџивисџички*, *семиолошки* и *џоеџски*.

Кад говори о значењу ријечи и њеној употреби, ријечи ван контекста, етимолошком и фигуративном значењу, различитим врстама конотације, вези између звука и смисла, о односу израза и садржаја, значењу и означеном, заправо говори о семиолошким процесима,

Његош је спровео максимални степен селективности језичких знакова (јединца граматичког и лексичког нивоа). Количина информације у његовим синтагматским спојевима је велика јер је број алтернанти увијек велики.

Поред општејезичке и дијалекатске компоненте, реализује се и поетска, која се преплиће са општекњижевном и дијалекатском компонентом. Њиховим комбиновањем и узимањем кад затреба по којег

русизма, односно славенизма, Његош је уздигао своје домаће наречје давши му овлашно обиљежје књижевног језика.

И једном и другом нивоу у свом умјетничком остварењу Његош је дао животну снагу, живио је, осјећао и мислио тим језиком, што је уосталом први и неизоставни услов правог књижевног језика. Прелива га он изванредним бојама, остварује у безброј слика и метафора.

Из Ивановићева разматрања Његошева поетског говора јасно произилази да Његош није остао вјеран говору свога завичаја. И ту Његош није погријешило. Не само што му је општецрногорски језички идиом омогућавао да се слободније креће, да се пјеснички исказује до максимума, да гради и ствара језичке обрте по својој вољи, него је тиме показао како пјесничка ријеч не трпи каноне.

Управо ти слојевити лексичко-семантички и граматички елементи омогућиће овом умјетнику да изатка најпоетскије ткиво и досегне највиши узлет у поезији уопште.

Све нам то јасно говори, а то извире и из Ивановићева разматрања, да је граматички систем Његошева језика уствари поетска граматика.

Истини за вољу Радомир Ивановић ни ово експлицитно не изговара, али је у вези са овим питањем све проблеме из понуђене нам проблематике изнио на поприште и све дословице разрадио.

Онима који се након Ивановићеве студије прихвате сличних задатака биће с једне стране, лакше него његовим претходницима. Утрти су им путеви и разрађена методологија. Посао им је, дакле, несумњиво олакшан, али им је зато, с друге стране, значајно сужен простор, увјерен сам за дуже вријеме, за иновације у методолошко-теоретском аспекту истраживања овога типа.